

Környezetpedagógia – környezetvédelem

Kováts-Németh Mária nemrégiben megjelent könyve „Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig” olyan ismeretanyagot tár az olvasó elé, amely nem csupán a környezetvédők és természetimádók számára izgalmas, hanem azok számára is, akik kevésbé figyelnek oda természeti környezetünk mai állapotára. A kiadvány már külsejében is tetszetős, – vonzza a szemet; tartalmában pedig főleg a környezettudatosság irányába tereli a gondolkodást. Affektív hatása – meggyőződésem szerint – minden olvasót megragad, hiszen mindennapi életterünk, környezetünk megbecsülésére, szeretetére, gondozására szólít fel. A logikus szerkesztés segíti az olvasót a bőséges tényanyag befogadásában, és hozzásegíti a lehangsúlyosabb „üzenetek” felismeréséhez. E pedagógiai témájú szakkönyv nem tartalmaz kényszeres didakticizmust, ellenben komoly gesztusokkal hívja fel figyelmünket a veszélyekre, tudatosan feltárja előttünk a legégetőbb tudnivalókat és teendőket. Szerzője nem feledkezik meg a hibák, hiányok feltárásáról sem, kritikus állásfoglalással fűszerezi intő példáit.

Kováts-Németh Máriának nem ez az egyetlen publikációja ezen igen fontos problémakörből. Olvashattuk hasonló témájú írásait, tanulmányait korábban is, egyetemi katedrákról, konferencia-pulpitusokról hallgathattuk okító/nevelő előadásait, észrevehettük elmélyülő érdeklődését, szakértelmét, elkötelezettségét jelenünk egyik legfontosabb ügye a természet/a környezet védelme iránt. Sokak gondolkodásával, meggyőződéssel egybecseng a szerző legfőbb szándéka: tudatosan és felelősséggel védeni jelenünket és jövőnket. Professzor asszony nemcsak hazai berkekben szószólója a környezetpedagógia tiszteletreméltó ügyének: az utóbbi években főleg a Nyugat-magyarországi Egyetem Doktori Iskolájában fejt ki hatékony oktatói tevékenységét, amellet a külföldi környezetvédők is megismerhették nevét. Legutóbb a Selye János Egyetem hallgatói élvezhették jövőféltő, harmóniát áhító, etikát és esztétikát egyaránt befogó és hirdető erdő- és környezetpedagógiai előadásait.

A fent említett, 2010-ben megjelent tudományos publikáció nemcsak időszerű, hanem hiánypótló is, hiszen a környezetünk megóvása iránti egyre nagyobb érdeklődés, egyre nagyobb felelősség sem győzi helyrehozni az elmúlt évtizedek károkozó tevékenységét. A bajok létrejötte az emberekben gyökerezik, ezért azok megszüntetését is az embertől, az emberiség életvitelének megváltozásától lehet várni. A könyv szerzője tudományos

ismeretekkel alátámasztott szándékokat/célokot is megfogalmaz, s több tudományterület idevágó ismereteit is szintetizálja számunkra. Látványos az elméleti felkészültsége; lásd például a bőséges szakirodalmat, amelyre támaszkodik. Ezen túl lenyűgöző az a pedagógiai tapasztalat, amely egyben bizonyíték Kováts-Németh Mária felismeréseinek hitelességére. Így áll össze a könyvben az elmélet és a gyakorlat, így profitálhat belőle mind a környezetpedagógia elveit, mind a környezetvédelem szabályait okító és kivitelező befogadó, legyen az tanár, mérnök vagy a témában laikus olvasó.

Már az előszóban olvashatunk a vállalt gondok és célok félelmetességéről és nagyságáról: „Az emberiség előtt álló legnagyobb kihívás, hogy az ember életmódjával hozzájáruljon a környezeti válság csökkentéséhez.”(13.)Ezzel összefüggésben szerzőnk biztonságos hidat szeretne építeni elmélet és gyakorlat között, a múlt példáit felhasználni kívánja a jelen megoldásaiban is. A környezettudomány és a pedagógiatudomány szimbiózisából született környezetpedagógia kultiválásával tájékoztatni kíván, motivációt nyújtani gyermeknek és felnőttnek egyaránt, hogy védjék, azaz védjük mindannyian azt az ökológiai emberi környezetet, amelyben élünk.

Az első fejezetben szerzőnk különösen annak ad hangot, hogy az ember része a természetnek, ne csupán uralja azt, hanem benne éljen, és együtt éljen vele. Történeti feldolgozását is megkapjuk a XIX. és XX. század ökológiai szemléleteinek, az emberi magatartások formálódásainak, amikor is hangsúlyt kap a természettel harmóniában élő erkölcsös ember ideája. Nem hanyagolja el a könyv a kognitív ismeretek felsorakoztatása mellett az emocionális kötelékek fontosságát sem, hiszen az erkölcsös ember nevelésében ez kulcsfontosságú.

A második fejezet a XX. századi pedagógiai megújulások tükrében láttatja a problémakört. Többek között a külföldi és hazai reformpedagógiai elvekkel, módszerekkel, technikákkal, az erdei iskolák életével ismerkedhet meg itt az olvasó. Mivel a sok ismeretet összesűrítve kapja, az esztétikusan megoldott szemléltető ábrák elősegítik tájékozódását.

„Globális problémák a XX. század második felében“ a harmadik fejezet címe. A téma fontos alfejezetei a tudósok felismeréseiről, a civilizált emberiség nyolc halálos bűnéről, jelentős egyezmények és konferenciák, tömegmegmozdulások konklúzióiról számolnak be. A korántsem könnyed kérdésekre szerzőnk a választ a jobb oktatásban látja.

A negyedik fejezet immár a környezeti nevelés és a fenntarthatóságra nevelés témaköreit részletezi. Íme: A környezetbarát magatartás kialakítása; A Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia; A környezettudatos nevelés és a kulcskompetenciák; A környezettudatos nevelés szerepe a személyiség-fejlesztésben; Környezeti nevelés a pedagógiai

programokban; A környezeti nevelés szinterei; A környezeti nevelés valóságos terepe az Erdei iskola; Az erdei iskolák megoszlása Magyarországon; Az erdei iskolák jelentősége az iskoláztatásban. A fejezet összefoglalásában joggal kapnak hangsúlyt az alábbi szerzői gondolatok: a környezeti nevelés nem lehet egy tantárgyhoz kötött; legyen együttműködést, részvételt biztosító tanítási-tanulási tevékenység; a tárgyat a tevékenység – és szituációorientáltság jellemezze, s mindig igazolja a gyakorlat a környezeti képzés tartalmát, céljait és módszereit. A tantárgyakon átnyúló oktatás-nevelés mind az iskolai tanulásban, mind a felsőfokú tanárképzésben megújulást feltételez és követel.

Az ötödik fejezetben találjuk az erdőpedagógia fogalmának, történetének és tartalmának leírását. E sajátos ága a pedagógiának nem mindenki számára ismert, ezért különösképpen motiválhat az elolvasásra és a tanulságok leszűrésére. Erdő és természet, természet és egészség, helyidentitás és viselkedéskultúra fogalompárok mentén ismerkedhetünk meg a téma külföldi előzményeivel, az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola és a Ravazdi Erdészeti közös projektjével, amely voltaképp életmódstratégia. Mintát ad az alternatív tanítási-tanulási tevékenységek számára, valamint tartalmi modellekkel szolgál a pedagógiai gyakorlatban, amikor is a felsőoktatási intézmények pedagógusokat, erdőmérnököket, vadgazdákat, természetvédelmi mérnököket kívánnak graduális vagy posztgraduális formában képezni. A projekt elméleti koncepciója az ún. „harmóniaelmélet“, amelynek az a lényege, hogy az egyénben kifejlessze a harmóniára való törekvést, a harmonikus fejlődést: a testi-lelki egészséget, a viselkedéskultúrát, a környezetkultúrát. Kováts-Németh Mária „harmóniaelmélete“ sokak szimpátiáját kiválthatja, ti. igen hatékony lehet mind az egyének, mind a társadalmi csoportok nevelésében. Bármely tantárgyon belül megtalálhatnánk az ismeretek átadásának sokszínű lehetőségei; ugyanakkor az iskolán belüli aktuális szituációk is adják a lehetőséget, hogy fölösleges tévhiteinktől megszabadulva környezettudatosak legyünk, természet- és környezetvédőkké váljunk.

A szakkönyv hatodik fejezete A fenntarthatóság pedagógiáját, a környezetpedagógiát mutatja be. A szerző a fenntartható fejlődésre vonatkozó fogalmak tisztázásával indít. Nem feledkezik meg a tudósok/a különböző tudományágak felelősségéről sem, amely mindig is erősen befolyásolta ember és természet kapcsolatát. A környezetpedagógia nevelési és oktatási modelljei, stratégiája, avagy a projektoktatás tanulásának módszertana elmélet és gyakorlat szoros kapcsolatát hangsúlyozza.

A környezetpedagógia tevékenységorientált módszereiről és eszköztáráról szól az utolsó, azaz a hetedik fejezet. Elsőként paradigmaváltást sürgető problémákkal ismerteti meg

bennünket a szerző, majd a tanítási-tanulási folyamatok módjai, módszerei kerülnek sorra, amelyek kapcsán kulcsfontosságú attribútum az önállóság, a kreativitás, a kutatásra motiváltság, s az együttműködés. Fontosnak tartom a könyvben felsorakoztatott sajátos tevékenységformákat, eljárásokat is, célzatos alkalmazásuk kellő hozadékkal kecsget a gyakorlatban. A tanulásszervezés megvalósítását elősegítő ismert vagy kevésbé ismert eszközök megválasztása szintén indokolt.

A további fejezetek úgyszintén jól kalauzolják az olvasót a gazdag tény- és ismeret-anyagot nyújtó tudományos publikációban. Gondolok itt a Konklúziók, javaslatok című fejezetre a Fogalomtárra, majd az Irodalomjegyzékre, amely nemcsak további olvasásra, hanem kutatásra is invitálja a szakértő olvasót. A 312 oldalas kiadványnak kifejezetten indokolt és igen esztétikus a szemléltető anyaga, amelyben többek között táblázatok, grafikonok, sémák, gyermekrajzok, térképek igazítják el az olvasót, és egyben dicsérik az átgondolt szerkesztést is.

Összegzésül szeretném hangsúlyozni: számomra Kováts-Németh Mária könyve nemcsak intellektuális élményt nyújt, hanem emotíve is közelebb hozza mindazt az életbevágó kérdést és ideát, amelynek irányítania kell bennünket akkor, amikor harmonikus és egészséges életet kívánunk magunknak és a jövő emberének. A jövő embere pedig – reményeink szerint – a természettel a lehető legjobb összhangban éli majd emberhez méltó életét.

Kováts-Németh Mária: Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig. Pécs: Comenius Kft.
2010, ISBN 978 963 9687 189

Dr. Šenkár Patrik

Areális Kultúrák Tanszéke
Közép-európai Tanulmányok Kara
Konstantín Filozófus Egyetem, Nyitra
psenkar@ukf.sk

Kommunikáció irodalomról, esztétikáról, nyelvről

A dunaszerdahelyi Nap Kiadónál nemrégiben jelent meg Erdélyi Margit irodalomteoretikus, kritikus monográfiája „Esz­tétika-Irodalom-Kommunikáció“ címmel. A szerző egyetemi professzorként is közismert pártolója a könyvnek, a könyvolvasásnak, a technikai olvasás és értő olvasás fejlesztésének. Ilyen irányú tanulmányait gyakran